'בצלאל'- אקדמיה לאמנות ועיצוב

המחלקה לארכיטקטורה

ספטמבר 2005

תכנון בתי הסתדרות של המשרד לייטרסדורף ובלזיצמן

קורס: אדריכלות ישראלית

מנחים: אדר' צבי אפרת

אדר' צבי אלחייני

מגישות: חגית קולב, ת.ז: 036195121

מיטל צור, ת.ז: 034160457

תודות,

תודה לאדר' טומי לייטרסדורף ולאדר' עידו אלונים, על שיתוף הפעולה.

תודה מיוחדת לאדר' עמוס בלזיצמן, שפתח את משרדו בפנינו ואפשר לנו גישה נוחה לארכיון של אביו.

והכי חשוב, תודה לאדר' איליה בלזיצמן על מתן הראיון ועל הפרויקטים הנהדרים שתכנן עם האדר' אנדריי לייטרסדורף ז"ל.

תוכן עניינים

עמודים

- אנדריי (בונדי) לייטרסדורף ואיליה בלזיצמן (1970 – 1946) 4
- רשימת הפרויקטים שתוכננו במסגרת השותפות (1970 – 1946) 5
- זכיות בתחרויות במסגרת השותפות 6
- האדריכל אנדריי (בונדי) לייטרסדורף (1970 – 1905) 7
- האדריכל איליה בלזיצמן 8
- עבודותיו של האדריכל איליה בלזיצמן 9
- ראיון עם האדריכל איליה בלזיצמן 10 - 15
- ארבעה בתי הסתדרות 17
- ההסתדרות 17 - 18
- בית ההסתדרות, פתח – תקוה 1946 19 - 22
- בית ההסתדרות, חדרה 1949 23 - 24
- בית ההסתדרות, נתניה 1951 25 - 26
- בית ההסתדרות, רמלה 1955 27 - 29
- סיכום 30
- ביבליוגרפיה 31

אנדריי (בונדי) לייטרסדורף ואיליה בלזיצמן
(1946 – 1970)

ב-1945 הצטרף לייטרסדורף למשרדו של רכטר שם החל לעבוד עם בלזיצמן לראשונה. באותה שנה, שלא במסגרת המשרד, השתתפו בתחרות - תכנון מרחצאות חמי טבריה - וזכו בפרס במקום השלישי. ב-1946 הקימו את משרדם ברח' אחד העם, ת"א, ולאחר מספר שנים העתיקו את מקום מושבם לרח' רמז. בלזיצמן טוען כי הייתה להם שפה ארכיטקטונית אחידה, שאפשרה עבודה משותפת נוחה ופוריה. הוא הדגיש את חשיבות העבודה המשותפת עבור אדריכלים:

אסור לך להגיע למצב שרק את עושה דברים נהדרים וכל היתר לא יודעים מה הם עושים. צריך להיות מישהו שיעזור לך לחזור לשיווי משקל מסוים.

מתוך ראיון עם האדריכל איליה בלזיצמן שהתקיים ב12.9.05, במשרדו שברחוב רמז 27, ת"א.

בתקופות שהעבודה הייתה פחות אינטנסיבית, הציעו את מועמדותם לתחרויות. במהלך עבודתם המשותפת זכו ב-20 תחרויות (7 מהן בפרס ראשון) ותכננו 55 פרוייקטים בסך הכל.
הקו שהנחה את המשרד היה להגיע לפתרון הגיוני של הפרוייקט בהתאם לדרישות הפרוגרמה. הפשטות, הניקיון והפונקציונליות ניבטים מבין השרטוטים ואפילו מתוך רישומי הפרספקטיבה הרבים, מהם ניתן להבין את רוח הפרוייקט.

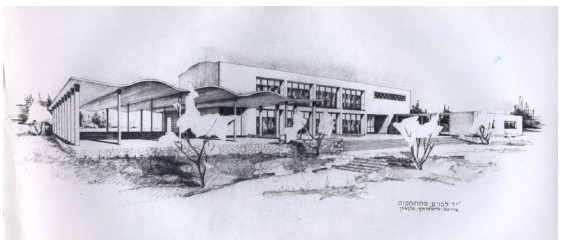

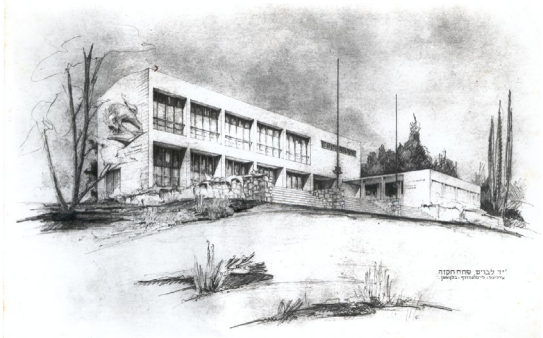

בית יד לבנים, פתח – תקווה 1955

<u>רשימת פרויקטים שתוכננו במסגרת השותפות של אנדריי (בונדי) לייטרסדורף ואיליה בלזיצמן (1946 – 1970)</u>

1946 – בית ההסתדרות, פ"ת (פרס ראשון בתחרות)
1947 – סמינר הקיבוצים, אורנים (פרס ראשון בתחרות)
בית הפועלים, ראשל"צ (פרס ראשון בתחרות)
1948 – מעון ילדים, פ"ת (פרס ראשון בתחרות)
1949 – בית ההסתדרות, חדרה
בית יולדות, פ"ת (פרס ראשון בתחרות – לא בוצע)
1950 – בית ספר תיכון, פ"ת
בית הבראה, שפיים (פרס ראשון בתחרות – לא בוצע)
מרפאת קופת חולים, הרצליה
בית חרושת אלקו, ר"ג
בית סולל בונה, חדרה
1951 – בית ההסתדרות, רעננה
קולנוע, רעננה
בית ההסתדרות, ר"ג
בית ההסתדרות, נתניה
בית ההסתדרות, הרצליה
1952 – בית חינוך, רעננה
1953 – בית יד לבנים, חדרה
מרפאת קופת חולים, רעננה
בית ההסתדרות, ראשל"צ (פרס ראשון בתחרות)
1954 – קולנוע קייצי, פ"ת
קולנוע קייצי, יפו (נהרס)
בית חרושת ריג, אזור
1955 – בית יד לבנים, פ"ת
קולנוע קייצי, כפר סבא (נהרס)
בית ההסתדרות, רמלה
קולנוע - בית העם, נוף-ים
1956 – תוספת אגף לבית ברנר, ת"א
1957 – מחלקת יולדות בתל השומר, ר"ג
1958 – בית סולל בונה, פ"ת
1959 – בית ההסתדרות, בית שאן
מחלקת ילדים בבית חולים השרון, פ"ת
1960 – מלון סמואל, ת"א
מטבח וחדר אוכל בבית חולים השרון, פ"ת
קולנוע הדר, רחובות
1961 – בית חרושת סוגת, קריית גת
בניין משרדים למבטחים, פ"ת
בריכת שחייה עירונית, כפר סבא
1962 – בית ספר עמל, דימונה
מחלקת הילדים בבית החולים תל השומר, ר"ג
מקווה עירוני, פ"ת

1963 – בניין משרדים למבטחים, הרצליה
בניין משרדים למבטחים, חדרה
1964 – מרפאת דרמטולוגית בית חולים תל השומר, ר"ג
מרפאה עירונית, פ"ת
1965 – בניין מעבדות ניסויי בדק, לוד
1966 – מוזיאון גוף האדם, פ"ת
בניין משרדים למבטחים, רמלה
1967 – בית הספר למלונאות תדמור, הרצליה
1970 – 1967 - בית חולים הילל יפה (תוכנית בינוי / בניין ראשי לאשפוז), חדרה
1968 – בית ספר עמל, פ"ת
בית נוער, גבעתיים
מכון קובלט בבית חולים תל השומר, ר"ג
1970 – 1969 – הפקולטה לחינוך (שרת) אוניברסיטת ת"א
תוכנית רעיונית לבית חולים ליולדות גבון, מערב אפריקה

<u>זכיות בתחרויות במסגרת השותפות של אנדריי (בונדי) לייטרסדורף ואיליה בלזיצמן</u>
1945 – מרחצאות חמי טבריה: פרס שלשי
1946 – בית ההסתדרות, פ"ת: פרס ראשון
מרכז תרבות ואולם הצגות, קריית חיים: שני פרסים במקום השלישי
תכנון מדרשה חקלאית, עמק חפר: פרס שלישי
1947 – סמינר הקיבוצים, אורנים: פרס ראשון ושני
בית הפועלים, ראשל"צ: פרס ראשון
אצטדיון הפועל ת"א: פרס שלישי
1948 – מעון ילדים, פ"ת: פרס ראשון
1949 - בית יולדות, פ"ת: פרס ראשון – לא בוצע
בית לסין, ת"א: פרס שני
בניני האומה, ירושלים: פרס שני
1950 – בית הבראה, שפיים: פרס ראשון – לא בוצע
מוסד חינוכי, זיכרון יעקב: פרס שני
משרדי המרכז החקלאי, ת"א: פרס שלישי
מוסד חינוכי חקלאי לנוער, גדרה: פרס שלישי
1951 – בית ההסתדרות, בני ברק: פרס שני
בניין עיריית פ"ת: פרס קנייה
1953 – בית ההסתדרות, ראשל"צ: פרס ראשון
1960 – בית החולים הממשלתי, אילת: פרס שני
1963 – בית חולים הממשלתי בתל גיבורים (וולפסון): פרס קנייה

אדריכל אנדריי (בונדי) לייטרסדורף
1905 – 1970

נולד ב- 2/10/1905 בברטיסלבה, צ'כיה.

1922 - סיים בהצטיינות תיכון ריאלי בברטיסלבה (בשלוש שפות).

1927 - סיים בהצטיינות טכניון גרמני בפראג, בתואר כפול של מהנדס ואדריכל
(DEUTSCHE TECHNISCHE HOCHSCHULE) בתפקיד מתכנן ומנהל ביצוע בפרויקטים של מגורים, בנק, סנטוריום ופנסיון.

1927 - 1930 - עבד בברטיסלבה בחברת בניה ויזמות – VEREINIGTE BAU A.G

1930 - 1939 - עבד כאדריכל עצמאי בברטיסלבה, ובקורמנו. 1936 - נישא לפיני וב- 1937 נולד בנם טומי.

1939 - עלה לישראל ותכנן בשנת מלחמת העולם השניה עבור הצבא הבריטי.

1945 - עבד כשנה אצל אדריכל יעקב רכטר.

1946 - 1970 - עבד כעצמאי בשותפות עם אדריכל בלזיצמן.

1948 - נישא לגינה, ב- 1949 נולד בנם גיורא וב- 1950 בנם ערן.

נפטר ב- 16/8/1970 מדום לב בתל-אביב.

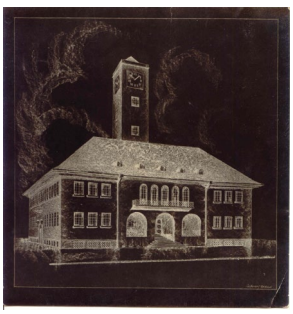

עבודות מתקופת לימודיו

באדיבות האדר' טומי לייטרסדורף.

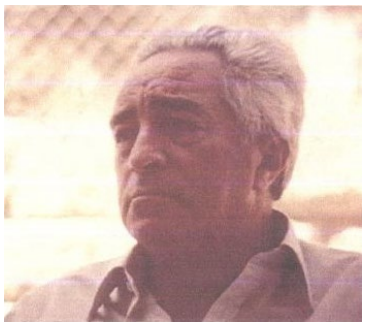

האדריכל איליה בלזיצמן

1917 - נולד ברוסיה.
1921 - בתום מלחמת האזרחים עבר עם הוריו לגרמניה
1934 - עם עליית היטלר לשלטון ב-1933 עברו לפולניה, עד לקבלת סרטיפיקטים. באותה השנה עלה ארצה עם הוריו, בהיותו בן 17, והשתקע בת"א.
1935 - התחיל לעבוד במשרדו של האדריכל יוסף נויפלד, ובמקביל למד שרטוט אדריכלי בבית ספר ערב 'מונטיפיורי'.
1936 - זכה בפרס שני בתחרות של 'יריד המזרח' לתכנון בית מגורים טוריים (לא ניתן פרס ראשון).
1940 - עם סגירת משרדו של נויפלד, עבד זמן קצר במשרד אוורבוך – ברון.
1942 - 1941 - עבד בפיקוח על עבודות עבור הצבא הבריטי ומשרד הצבא האמריקאי, שהקים את בית החולים תל השומר.
1946 - 1943 - עבד במשרדו של האדריכל זאב רכטר.
1946 - פתח משרד ביחד עם האדריכל אנדריי לייטרסדורף.
1948 - בזמן מלחמת השחרור פיקד על יחידת תכנון בתי החולים בצה"ל.
לייטרסדורף ובלזיצמן זכו בעשרים תחרויות מהן בשבעה פרסים ראשונים.
1970 - לאחר פטירתו של האדריכל לייטרסדורף, המשיך כעצמאי.
1980- האדריכל עמוס בלזיצמן (בנו), נכנס כשותף למשרד.

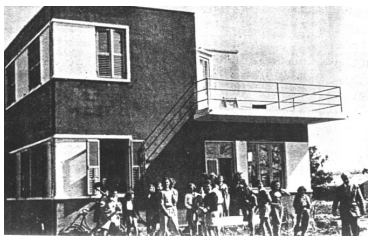

תכנון א. בלזיצמן ושות': בי"ס ברנר, פ"ת 1973

שלט המשרד

באדיבות האדר' עמוס בלזיצמן

א. פרנקל, כרונולוגיה תולדות האמנות – אדריכלות, עיצוב, פיסול וציור, הוצאת הסדנא לעיצוב ואדריכלות, (1988), אוקטובר 1993, ת"א.

<u>עבודותיו של האדריכל איליה בלזיצמן</u>

1970 – בניין אשפוז ראשי בבית חולים הילל יפה, חדרה
1971 – בית חולים גריאטרי – בית רבקה, פ"ת
מרפאה להתפתחות הילד, מעון יום פסיכיאטרי בבית חולים תל השומר, ר"ג
1972 – מחלקה גריאטרית - בית ביר, תל השומר, ר"ג
מחלקות לטיפול נמרץ בבית חולים תל השומר, ר"ג – לא בוצע
1973 – מרפאת ילדים בבית חולים תל השומר, ר"ג
בית ספר להנדסאים, פ"ת
בית ספר ברנר, פ"ת
1974 – תוכנית אב בבית חולים הילל יפה, חדרה
1975 - בניין חדר הניתוח, בניין מכון הרנטגן, בניין חדר הדוודים בבית חולים הילל יפה, חדרה
1976 – בניין משרדים מבטחים, ירושלים
1977 – סניף בנק לאומי, גדרה
1979 – שיפוץ סניף בנק לאומי בתחנה המרכזית, ת"א
1980 – תיאטרון ובית תרבות, חדרה
1983 – בית תרבות, כפר סבא
מחלקת פגים בבית החולים תל השומר, ר"ג
1985 – מרפאה לילדים אוטיסטים בבית החולים תל השומר, ר"ג
תוכנית אב לבית חולים ע"ש המלך חוסיין, בית ג'אלה
1986 - תכנון אגפים חדשים בבית חולים ע"ש המלך חוסיין, בית ג'אלה
1989 – בניין משרדים מבטחים, רחובות
מחלקת אשפוז יום ילדים בבית חולים תל השומר, ר"ג
1990 – בניין מטבח לחדר אוכל בבית החולים הילל יפה, חדרה
הרחבת חדר המיון ואגף המנהלה בבית החולים הילל יפה, חדרה
1996 – 1990 – מחלקת ילדים, תוספת קומה ומחלקות וחידוש כללי בבית החולים תל השומר, ר"ג
1995 – בית יונה (דיור מוגן ומחלקה סיעודית), ב"ש
2001 – 1998 – הוסטלים לאוטיסטים בוגרים:
חולון
פרדס חנה
ראשון לציון
כרמיאל
2001 – 2000 – מרכזים רב נכותיים:
נתיבות
עזתה

<u>זכיות בתחרויות של איליה בלזיצמן ושות', אדריכלים בע"מ</u>
1995 – תחרות סגורה לתכנון דיור מוגן במחלקה סיעודית, ב"ש: פרס ראשון

הראיון עם האדריכל איליה בלזיצמן התקיים ב12.9.05, במשרדו שברחוב רמז 27, ת"א.
מראיינות חגית קולב ומיטל צור.

אנחנו סטודנטיות שנה ג' של בית ספר לארכיטקטורה 'בצלאל', מהות העבודה שלנו היא ללמוד על ארכיטקטים כמוך שהקימו את המדינה. להכיר אתכם ולכתוב עליכם, כשהמטרה הסופית היא לאסוף חומר שיהיה בספריית 'בצלאל' עבור אנשים שיתעניינו בארכיטקטים הוותיקים, כך שהידע עליכם יהיה יותר נגיש.
העבודה מתמקדת בעיקר בשנים שעבדת עם לייטרסדורף אבל היינו רוצות לשמוע גם קצת עליך בנפרד. תספר לנו קצת על עצמך?
מה אתן רוצות לדעת.

איזה ארכיטקטים השפיעו עליך, אם היו אמנים שהשפיעו על עבודתך?
אני התחלתי לעבוד אצל נויפלד. הוא השפיע עלי הכי הרבה. יש גם השפעות של תקופה. באותה תקופה בארץ היו שנים טובות והיו שנים לא טובות. אנשים התחלפו במשרדים. בשביל אז היו משרדים גדולים עם חמישה שישה עובדים, לא הרבה. היתה קבוצה קטנה מאד של אדריכלים, כולם אירופאים. לא כולם מ'באוהאוס' גם ממקומות אחרים. היתה תקופה שארכיטקטים אחרים לגמרי, שכבר היו מבוגרים מאד.

בתפישת העולם שלהם?
כן. היו כמה רוסיים בזמנו עם השפעה עוד מרוסיה. אחר כך היתה השפעה גדולה כמובן ל'טכניון'. ראש הטכניון היה רטנר. אחר כך הגיע מגרמניה קליין.

אתה זוכר מתי הוא הגיע?
'36 – '37.
היית חבר באגודת הארכיטקטים ואינג'ינרים?
כן.

איך התקבלו לשם?
פשוט מאד. דיברתי עם כרמי, הוא אמר "ודאי". אינפורמציה נוספת הוא לא רצה כי הכיר אותי. הוא הביא זאת לדיון באגודה... אושר וגמרנו. שום בחינות, מבוסס על עבודה שותפת קודמת.

בתקופה שעבדת במשרד של נויפלד?
אחרי נויפלד. נויפלד נסע לארה"ב ונשאר שם ותכנן את הדסה בירושלים. הוא רצה שאני אצטרף אליו, אך לא עשיתי זאת כי הייתי כבר עצמאי.

התחלת לדבר על כך שהיו תקופות בארכיטקטורה הישראלית טובות ותקופות פחות טובות, זה בה לידי ביטוי בכמות העבודה?
כשהיתה עבודה וכשלא היתה עבודה.

כי כשאנחנו מסתכלות בעיניים של היום נראה לנו שהיתה לכם המון עבודה ביחס לעכשיו. מתי לא היתה לכם עבודה?
כשלא היה כסף. כשהיו בעיות, מיתון. כשהתחלתי אצל נויפלד היו שם, אז עשה את אסותא, שבעה אנשים וזה היה משרד גדול. אחר כך היה שרון בעל משרד יחסית גדול. כל היתר היו אנשים שחיו מהיד לפה. עם עובד אחד. שני עובדים זה כבר היה משהו גדול. היחסים היו בדרך כלל יפים מאד. גם בין המשרדים השונים למרות התחרות על קבלת עבודות, התנהגו בצורה יפה.

איך הכרת את לייטרסדורף?
אני הכרתי אדריכל בעיריית ת"א שלמד בבלזיץ-שפיגל בגרמניה, זה לא 'בהואהוס' אך היה אדריכל טוב. מנדלסון עדין לא הגיע לארץ.

שנות ה-30'
36'. הוא הציע לי ללכת לנויפלד. אז היתה לו עבודה, ולא היתה בעיה להתקבל למשרד, והיה מקום ועם מי לעבוד. לנויפלד היה שותף שהיה מהנדס, דיקר היה שמו. אחרי שנה כשנסע לאמריקה, דיקר פתח משרד יחד עם שילר שעבד אצל נויפלד, בתקופה שאני הייתי שם. הכל בקנה מידה קטן אבל לא היתה התחרות חריפה מבחינת פרטים ודברים אחרים. כמעט כולם באותה רמה של סטנדרטים. סטנדרטים אירופאים, הרוב גרמנים גם אם האדריכל לא היה גרמני, אז למד בגרמניה.
נוצרו חוגים. היה חוג של אדריכלים מובילים כעשרה אנשים. היחסים היו יפים. היתה התחרות קשה עם העירייה, בייחוד בת"א, היה שם מהנדס עיר, בן-סירה, שהיה מהנדס בניין, אך גם התחיל לתכנן אדריכלות, היתה מלחמה! הוא לקח כמובן אדריכל כדי שיהיה לו אדריכל. היתה בדיחה: הוא היה מצייר, אז מישהו אמר שהיה בתערוכה וראה את הציור, אבל אדריכל העיר לא חתם! הרי זה שלו. אבל אלו היו מלחמות קטנות. בירושלים בכלל היה אחרת מפני שאלו היו אנשים אנגלים. ובחיפה היה ה'טכניון' שהשפיע על ההתפתחות.

איך הכרת את לייטרסדורף?
בזמן המלחמה לא היתה עבודה. עבדתי אצל רכטר כשהתחיל לבנות את המשרד אחרי המלחמה והוא חיפש אנשים. אני הכרתי את לייטרסדורף עוד ממקודם והבאתי אותו לרכטר, שם התחלנו ביחד. אני הפסקתי לעבוד אצל רכטר, לא פוטרתי אלא פיטרתי את עצמי. את לייטרסדורף פיטרו חצי שנה קודם. היינו ארבעה אנשים אצל רכטר. התחלנו לעשות התחרות בפ"ת למועצת הפועלים. עשינו הרבה התחרויות ודי בהצלחה. וכך לאט לאט בונים בניין, בונים משרד.

ראיתם ארכיטקטורה באופן דומה או שונה?
כן. היה די אחיד, הייתי אומר. הוא מצ'כיה. דיברתם עם טומי?

לא, דיברנו עם עידו אלונים ממשרדו של טומי שהפנה אותנו למשרד שלך.
היתה לנו שפה אחידה, כך אפשר לעבוד. הסתדרנו בצורה פשוטה. לא היו בעיות בכלל.

היתה חלוקת עבודה ביניכם? או שעבדתם במקביל?
כן, במקביל כן, אבל אחר כך צריך גם לפרט פרטים, רשימות, פיקוח, דיונים, התייעצויות עם יועץ חשמל, אינסטלציה. את זה אי אפשר ששני אנשים יעשו באותו בניין. חלקנו לפי מקצועות אבל אם לא אז אחד עשה את כל העבודה מההתחלה עד הסוף ויש כל הזמן התייעצות מתמדת גלויה, הרי עוברים משולחן לשולחן.

עשיתם גם ארכיטקטורת נייר? משהו שלא נועד לבנייה?
אני לא הייתי אומר שעשינו באופן מיוחד פשוט לא היה זמן. אם היה זמן אז עבדנו על התחרויות, או הצעה לתוכניות לקליינט שאחר כך לא יצא מזה כלום אבל יש פרויקט שלא בוצע. כשיש לך יותר מידי עבודה צריך לחלק אותה. האופן של הביקורת על כל דבר. ישבנו ביחד, ישבנו גם עם האדריכלים שהיו שכירים אצלנו.

כמה עובדים היו אצלכם במשרד?
זה השתנה, אבל הגענו לחמישה – שישה אנשים.

כולם היו ארכיטקטים?
אנחנו התחלנו עם מהנדסים. זה היה אז ביחד. היתה תקופה שהיו לנו שני מהנדסים שהתחילו, ואחר כך פתחו משרדים שלהם ועבדו גם איתנו. ההתפתחות היתה טבעית.

מה היה הקו המנחה במחשבה שלכם כשנגשתם לשולחן השרטוט?
הביטי, הדבר הראשון שהיה להגיע לפתרון הגיוני של הפרויקט. זאת אומרת, לבדוק אם כל הדרישות של בעל הבית מתבטאות בתוכניות או לא. צריך היה לעבוד עם בעל הבית, ולפעמים לריב עם בעל הבית, כדי לשכנע אותו. אבל הדברים האלה הם היום אותו הדבר כמו לפני חמישים שנה. בפרינציפ זה אותו הדבר. היום יש רק עוד יותר נודניקים שאומרים שהם מבינים בבניין ולא נותנים לך לעשות מה שאת רוצה לעשות.

פעם היה יותר כבוד לארכיטקטים?
זה תלוי עם מי היה לך עסק ובתקופה.

כשתכננתם כל מיני מוסדות רפואיים, באתם עם ידע מוקדם מנויפלד? איך למדתם את זה?
מתוך ניסיון. נויפלד למד מהרופא שהיה קליינט שלו. אחרי שנויפלד נסע, היו לו כמה קליינטים שרצו לעשות שינוים בתוכניות שקבלו. אז פנו אלי ואני התחלתי לרוץ בין רופאים ובתי חולים ולקבל את הידע שנחוץ כדי לתכנן בתי חולים.

בית חולים הלל יפה, חדרה

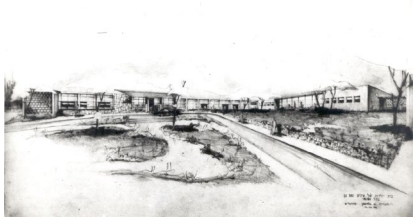
בית יולדות, תל השומר 1957

איך פרסמתם את עצמכם, ע"י מגזינים או מפה לאוזן?
התפרסמנו ע"י התחרויות ופרויקטים שנבנו. אני זוכר שבאו אנשים שביקשו שנראה להם עבודות בנויות ולא תוכניות מפני שלא ידעו לקרוא אותן. עבודה אחת סוחבת את השניה. צריך סבלנות וזה מאד מעניין לכלול בהן בתי חולים זה משהו חד פעמי. באותה תקופה היו שינויים ברפואה כל שנה והיה צריך לרוץ כדי לראות מה הולך.

למה היו שינויים בגלל טכנולוגיה או שהיה צריך להרחיב את המקום?
הטכנולוגיה משתנה והגישה משתנה. זאת אומרת אם רופא אחד רוצה בצורה כזו לעבוד ושני רוצה בשיטה אחרת, צריך לעשות שינויים בתוכניות כי הוא עובד שם והוא רוצה לעבוד כפי שלמד. בית חולים חדרה למשל מבוסס על ידע ישראלי. זה היה בית חולים תרומי, שלחו את התוכניות לבלגיה שם יצרו את הבניינים לפי סטנדרטים של קונסטרוקציות.

ראינו שהשתתפתם בכעשרים תחרויות, שם נתקלנו במושגים שלא היו ברורים לנו: בתחרות למרכז תרבות בקריית חיים שם זכיתם בשני פרסים במקום השלישי מה הכוונה?
היו לנו שתי הצעות.

מה זה פרס קנייה?
כסף. תשלום מוקטן.

תחרויות סגורות, איך נכנסים אליהן?
עם פרוטקציה. מפני שתמיד יש מישהו שיושב מאחוריהן. לנויפלד היו קליינטים שלו, לרכטר היו הקליינטים שלו והם בחרו את מי שרצו לקחת.

הקליינטים בחרו מי ישתתף בתחרות
אם זה לפי הזמנה. אם זו התחרות פומבית פתוחה אז כל אחד יכול להשתתף.

מה זה בעצם תחרות סגורה?
יש בעל הבית, כותב פרוגרמה או שמקבל ממישהו, שולח את החומר הזה לעשרה אנשים שהוא מזמין. היו אדריכלים שהם היו השופטים. על פי רוב שניים שלושה אנשים שקבעו בישיבות איזה פרויקט הכי מתאים לדרישות הבניין.

זכיתם בפרסים לתכנון מספר בתי הסתדרות (בפ"ת, למשל). זה מה שפתח לכם את הדלת לתכנון שאר בתי ההסתדרות ברחבי הארץ?
כן.

היו קוים מנחים שלפיהם תכננתם את כל בתי ההסתדרות בארץ?
לפי הפרוגרמה.

בתכנון הבאתם בחשבון את רוח ההסתדרות, שוויון, מעמד הפועלים, תפישת עולם הסתדרותית...?
זה היה תלוי בפרוגרמה. אנחנו לא נכנסנו להתחרויות שאין לה כתובת. שאת לא יכולה להתייעץ עם אף אחד. יש לך פרוגרמה. הפרוגרמה מדברת את השפעת ההסתדרות. החלוקה בין הראשונים בתוך הבניין לעומת יתר העובדים. איזה רמה לתת לאלה ואיזה לאלה. יש חלוקת שטחים זה משפיע על אזורים לפי התפקידים שהיו צריכים למלא.

אתם ניסיתם להביא משהוא חדש לפרוגרמה. או ניסיתם להסיט את המזמינים מהפרוגרמה המקורית?
לא. אחרי שאת זוכה בפרס את יכולה לדבר עם בעל הבית, פשוט הוא לא קיים בזמן ההתחרות. אין כל קשר איתם ובתוך החומר שאת קבלת במכרז, את צריכה להבין מה הם רוצים מבחינת הפונקציה ולנסות להביא לראיה נכונה של הפרוגרמה.

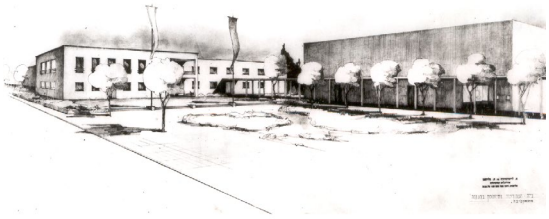

בית ההסתדרות, רעננה 1951

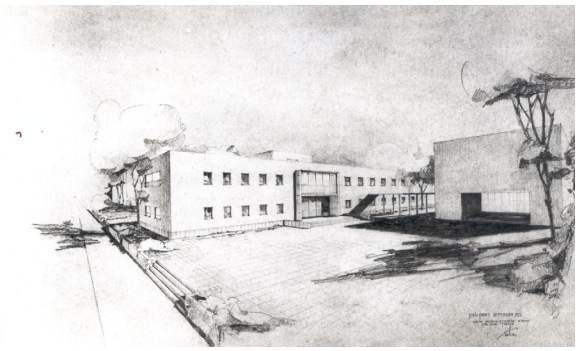

בית ההסתדרות, ראשון לציון 1953
פרס ראשון

כששאלתי את השאלה הזו חשבתי על בית ההסתדרות בפ"ת, שם היתה התלבטות בין חבר השופטים אם נכון לקשר את הרחבה של בית הקולנוע עם זו של בית ההסתדרות. בעוד שארכיטקטים אחרים עשו זאת אתם בחרתם שלא לתכנן כך. אתה זוכר התלבטויות שלכם?
כנראה זה לא היה נראה נכון, עבודת הקולנוע זה שעות אחרות של עבודה, קודם כל, זה גם הביא הרבה קהל לנקודה מסוימת, כשהיא ריקה 99% משעות היום. רחבת הקולנוע היתה שייכת להסתדרות. זה לא היה בניין פרטי. היתה בעיה בארץ בזמנו שההסתדרות רצתה לעשות אסיפות לבחירות אז לא היה בניין מתאים. בשום מקום בזמנו לא בנו את האולמות, אנחנו בפ"ת התחלנו את הפרוגרמה שבכל בית הסתדרות יהיה אולם כדי לאסוף את הקהל ואם כבר אולם, אז למה לא קולנוע שיביא קצת כסף ובצורה זו פתרו כמה בעיות.

בהרבה בתי הסתדרות היו בתי קולנוע?
כן.

מבחינת החומרים שהשתמשתם בהם אלו היו חומרים שהיו באזור?
בלוקים היו, בטון היה, לבנים היו, זה הכל. לוקסוס לא היה בזמנו.

ואיך הסתדרתם כארכיטקטים חיצוניים שלא עבדו מתוך ההסתדרות, איך הסתדרתם עם הגוף הזה, איך התייחסו אליכם, לא ניסו לשכנע אתכם להצטרף להסתדרות?
זה תלוי עם מי דיברת. הקליינטורה שיש לך זה כל כך רב גווני שאת לא יכולה להלחם נגד זה. את עובדת במסגרת מסוימת, כל מה שרוצים ממך את עושים תוכנית. השתדלנו לענות לדרישות של הבניין. להתחשב במגרש, במיקום המגרש, דרישות של אולם. היו מקומות שבנו בניין תאטרון ממש, לא סתם קולנוע. זה היה רב גווני.

הייתם מחויבים להיות בעלי כרטיס אדום?
לא.

יש הבדלים בין בתי ההסתדרות שתכננתם?
זה היה תלוי במזכיר. מה היו היחסים שלו בהסתדרות. אם היה איש יותר חשוב אז קיבל יותר כסף, יותר שטח, יותר רמה, ואם היה מישהו קטן שעוד לא הגיע אז הוא קיבל פחות.

יש בית הסתדרות שהותיר בכם יותר רושם מאחר, כזה שנהניתם יותר לעבוד עליו, או אהבת יותר את התוצאה?
כן, היו בניינים יותר מעניינים ופחות מעניינים. אבל כל פרויקט זה אותו הדבר לא חשוב אם זה בית הסתדרות או משהוא אחר. יש לך פרויקט עם בעל הפרויקט שהוא האיש הכי חשוב. ואם הוא מתחלף את לפעמים יכולה להתחיל תכנן הכל מחדש. זה לא רע, לפעמים זה הגיוני ולפעמים זה לא הגיוני. אבל אין לך ברירה, בעל הבית הוא הקובע את הדברים ואת צריכה למלא את הדרישות שלו. אם מוצאים שפה לדבר איתו, ובשבילם זה קשה הם לא יודעים מה זה בניין, לא יודעים להסביר מה הם רוצים בדיוק. זה חוזר בכל פרויקט ופרויקט. אם אתם בונים וילה אז אתם מדברים עם הזוג, מנסים להבין איך הם רוצים לחיות.

אתה צריך להיות קצת פסיכולוג
אין ברירה אחרת. יש אדריכלים שבונים מה שהם רוצים מצדיקים את זה שזה הכי טוב ולא משנה מה בעל הבית רוצה, ככה הוא רוצה. יש כאלה שהצליחו, יש גם כאלה שלא הצליחו. אנחנו השתדלנו לתת ביטוי לדרישות של הפרויקט. חשבנו שזה מה שמביא את בעל הבית.

היה איזשהו פרויקט שהשפיע עליכם או הביא אתכם לתובנות חדשות יותר מאחרים?
במשך השנים הדעת עוברת שינויים מתמידים ולקבוע מה השפיע עליך באופן רטרואקטיבי,זאת אומרת שזה היה ואתה הבנתה את זה, נתת לזה ביטוי וזה פתח דרך חדשה לדברים נוספים שקודם לא חשבת עליהם. אז פשוט צריך להיות מוכנים כל הזמן לשינויים, לא תמיד מוצאים את הפתרונות שרוצים, אם מישהו יגיד לי שפתר את כל הבעיות בפרויקטים שלו אז זה לא נכון, זה בלתי אפשרי. צריך לקחת בחשבון שגם עליך יש ביקורת מצד הקהל מצד האנשים שתכננו את הפרוגרמה ואנשים שצריכים לחיות בבנין הזה. תלוי גם איך את מתפתחת הלאה וכמה עבודות את מקבלת, אם את מצליחה, אז יש לך משהוא להראות שהוא לא רק נייר כי אם משהו חי. עד כמה הבן אדם (הארכיטקט) יכול לשבת עם האנשים שיושבים שם היום שמקבלים את השירות של הבניין. זה כל הזמן חי זה לא מת.

ומה לגבי רישומים? היתה לכם מחברת סקיצות?
לא. סקיצות עשינו פה דפים על גבי דפים.

והרישומים שעשיתם, ראינו בהרבה מהגלילים שלכם שיש גם רישומים ופרספקטיבות, עשיתם אותם בשבילכם או בשביל הקליינטים שלא מבינים את התוכניות?
קודם כל הפרספקטיבה נותנת לנו את הפתרון. את צריכה לבדוק את עצמך אם זה מה שרצית לייצר בתוכנית ועד שאת לא משרטטת את הפרספקטיבה אז את עושה את זה לפי שיטות שונות, זה חלק בלתי נפרד מהפתרון. בייחוד שאת רוצה להראות את זה לבעל הבית שלא מבין שום דבר מהתוכנית. פה את יכולה להגיד הנה חדר המנהל וזה החדר של זה וזה החדר של זה.ואת מתחילה להבין מה יש לו שם. יש מעט מאד אנשים שיודעים לקרוא תוכניות.

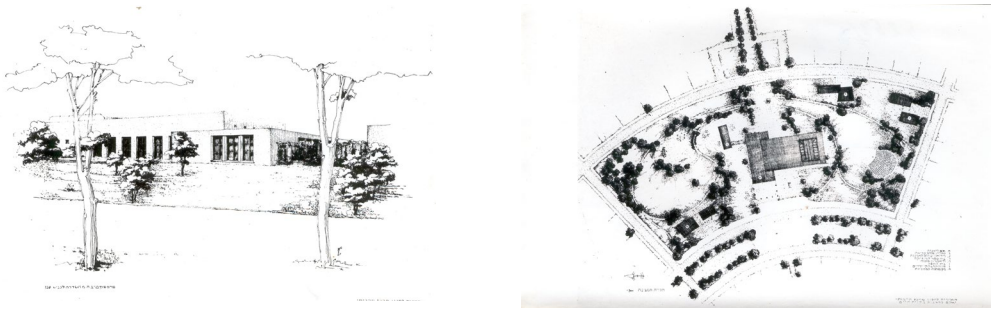

מרכז תרבות ואולם הצגות, קריית חיים 1946

אתם לא עבדתם במודלים?
בזמנו מעט מאד. עבדנו במודלים, היו אנשים שבנו מודלים.

לא צילמתם אותם או תיעדתם אותם באיזושהי צורה?
לא זוכר איפה זה ומה קרה לזה. לחלק מהדברים עשינו מודלים, אך לא להכל.

זה חלק מתהליך העבודה או יותר כפרזנטציה?
גם זה וגם זה.

מי היה הרשם של הפרספקטיבות?
זה בעיקר לייטרסדורף.

לגבי התחרות למרחצאות בחמי טבריה ב1945, זה היה במסגרת השותפות?

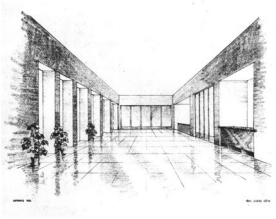

כן

זה היה גם אתה וגם לייטרסדורף עוד לפני שהקמתם את המשרד ב1946?
כן, ההתחרות היתה ב45'

אולי רק את הפרויקט הזה עשיתם לפני השותפות?
אנחנו עשינו עוד כשהיינו אצל רכטר, לייטרסדורף כבר לא היה ואני הייתי, בהתחרות של טבריה לא זכינו, לוריה זכה.

מה אתה חושב על הארכיטקטורה הישראלית כיום?
יש ויש. יש הרבה בניינים טובים, יש גם המון חומרים שפעם לא היו. היום יש גם קליינטים עשירים שפעם לא היה קיים דבר כזה. יש צעדים עצומים קדימה.

האמנת שבקצב כל כך מהיר התחום יגיע למקומות כל כך שונים מהמקום שאתם התחלתם?
לא חשבנו על זה. היה לנו חדר אחד ברחוב אחד העם ושם ישבו ארבעה אנשים. חדר אחד זה היה ההתחלה.

עד לפני כמה שנים עבדת?
עד לפני שנתיים.

יש עוד משהו שאתה רוצה לספר לנו על השותפות שהיתה ביניכם על פרויקטים של אותה תקופה
הביטי, העבודה בהתחרות זה כמו פינג-פונג. מדברים, משרטטים, מתווכחים... רבים. זאת הדרך להתחרות. וכשעובדים על פרויקט זו לא חייבת להיות תחרות, זה סתם נייר שאנשים יושבים ומתווכחים. אחד אומר שזה לא טוב השני אומר שזה לא טוב עד שמוצאים פתרון שנראה.

אתה חושב ששותפות זו דרך טובה עבור ארכיטקטים?
כן. מפני שאסור לך להגיע למצב שרק את עושה דברים נהדרים וכל היתר לא יודעים מה הם עושים. צריך להיות מישהו שיעזור לך לחזור לשיווי משקל מסוים. יש כאלה שיושבים ולא רוצים לקבל עצות ואומרים זהו-זה, take it or live it. גם זאת שיטה.

פחות דו שיח.
ככה נראה לי מפני שלא כל אחד מנדלסון או אדריכל מפורסם אחר שאי אפשר להתווכח איתו. נויפלד עשה בירושלים את הדסה וזה בניין לא טוב מבחינה ארכיטקטונית. לא נכנס לפרוגרמה, אם זה פותר את הפונקציות לא פותר את הפונקציות, וזה חבל.

חשוב לנו להגיד לך שמאד נהנינו להתבונן בעבודות שלכם, שהן מקסימות, פשוטות ובלי מלל מיותר. בקשנו מהמרצה שלנו שייתן לנו ארכיטקטים צנועים ואלגנטיים, ובהחלט קבלנו ארכיטקטים שענו על 'הדרישות'. נהנינו לפתוח את כל השרטוטים וצילומים, כשהאופן בו ששמרת על הכל, בצורה כל כך מסודרת ויפה, אפשר זאת. היה תענוג ורק רצינו לומר לך המון המון תודה.
אין בעד מה.

ארבעה בתי הסתדרות – אדריכלים אנדריי (בונדי) לייטרסדורף ואיליה בלזיצמן

מתוך רשימת עשרות הפרויקטים שתוכננו, והתחרויות בהן השתתפו במסגרת השותפות שלהם, בחרנו להתמקד בארבעה פרוייקטים בהם מצאנו מכנים משותפים. מבין בתי ההסתדרות הרבים אותם תכננו בערים שונות ברחבי הארץ (בעיקר בשנות החמישים), נפרט על בתי ההסתדרות בערים פתח – תקווה, חדרה, נתניה ורמלה. ניסינו ללמוד את המבנים, מתוך הבנת רוח התקופה, כפי שנצטיירה לנו תוך כדי קריאת ספרים ב"מכון לבון" (הספרייה לחקר תנועת העבודה), בעיון במגזינים רבים (עיתון אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים בארץ ישראל, יריד המזרח הקרוב...) ובעיקר קריאת התוכניות, החתכים, הסקיצות, והרישומים הרבים שנשתמרו בקפידה במשרדם של א. בלזיצמן ושות' אותו משרד אשר שימש אותם בתקופת השותפות.

בית ההסתדרות, הרצליה 1951

ההסתדרות

לאחר מספר ניסיונות קודמים להקים ארגון כללי של עובדים יהודים בארץ-ישראל, נוסדה ההסתדרות הכללית בדצמבר 1920, בוועידתה הראשונה בחיפה. צירי הוועידה היו נציגיהם של ארבע מפלגות סוציאליסטיות, אשר ייצגו כ-4,500 חברים. שם הונח הבסיס לחוקת ההסתדרות, ונקבע ש"ההסתדרות הכללית מאחדת את כל הפועלים והעובדים בארץ, החיים על יגיעם מבלי לנצל עבודת זולתם, לשם סידור כל העניינים היישוביים, הכלכליים וגם התרבותיים של כלל העובדים בארץ, לבניין חברת העבודה העברית בארץ-ישראל. ההסתדרות מורכבת מאגודות מקצועיות המאחדות את החברים לפי משלח-ידם. ההסתדרות הכללית היא באת-הכוח היחידה של כלל העובדים בארץ כלפי-פנים וכלפי-חוץ בכל אותם העניינים" (http://www.histadrut.org.il). ביטוי לתפקידה זה ניתן בהקמת בנק הפועלים כמכשיר פיננסי, שהוחלט עליו כבר בוועידה זו. מוסדות עובדים שהיו קיימים עוד בטרם ייסוד ההסתדרות, כמו קופת חולים (ארגון בריאות עזרה הדדית), המשביר (קואופרטיב אספקה), הסתדרות הפועלים החקלאים שהפכה ל"המרכז החקלאי", היו עתה למוסדות הסתדרותיים.

תחת מנהיגותו של דוד בן גוריון, המזכ"ל הראשון, צמחה ההסתדרות והתפתחה, הוסיפה חברים ופעילויות, עשתה לשיפור מעמדו של העובד העברי ואף זכתה להכרה של ממשלת המנדט של ארץ-ישראל. כבר בעשור הראשון התגבשה המערכת הארגונית של ההסתדרות:

נבנתה הזרוע הכלכלית: "חברת עובדים", ונקבע כי תפקידיה יהיו "ארגון, פיתוח והגברת הפעולה הכלכלית והמשקית של כלל העובדים בכל ענפי ההתיישבות והעבודה בכפר ובעיר, על יסוד עזרה ואחריות הדדית". הוקמו "מועצת הפועלות" (תנועת נשים עובדות), ו"הסתדרות הנוער העובד והלומד". כמו כן דאגה לשיכון פועלים באמצעות חברת הבניה "סולל בונה" ומוסדות שיכון נוספים.

עם הגידול של הישוב היהודי בארץ, ראתה ההסתדרות לנכון למלא גם תפקידים מהותיים במשמעות לאומית, כמו הגנה, ביטחון סוציאלי, הרחבת ההתיישבות, פיתוח רשת חינוך של זרם

העובדים ותרבות העובד.
ההסתדרות לא הסתפקה בהיותה איגוד מקצועי והמעסיק הגדול במדינה, אלא שאפה לאוטונומיה פועלית הממלאת את כל צרכיו של העובד. נוסדו עיתון "דבר" (יומון פועלי), וועדת התרבות המרכזית הקימה ספריות לפועלים בכל חלקי הארץ. לפיתוח מגוון אירועי תרבות, הקימה את ספורט העובדים ("הפועל") ומפעלי תרבות וחינוך כמו תיאטרון הפועלים "האוהל", הוצאת-הספרים "עם עובד", המחלקה למוזיקה ולמחולות עם והמכון לשימור מורשתה של תנועת העבודה.
שאיפת ההסתדרות להקים אוטונומיה פועלית, מעבר לזכויות העבודה וההתארגנות, ויכולתה ליצור את הכלים המאפשרים מימוש שאיפה זו, הקנו לה את הכינוי "המדינה שבדרך". עם קום המדינה ייצגה ההסתדרות קרוב ל- 35% מכלל אוכלוסיית הבוגרים בגיל העבודה אז בארץ, ומוסדותיה היוו את התשתית לביסוס השלטון והממלכתיות (http://www.histadrut.org.il).

בקום המדינה, ההסתדרות לא ראתה לנכון לקבל את מרותה, ולהעביר אליה את אותה אוטונומיה פועלית, או לפחות חלקים ממנה שאינם קשורים ישירות לשיפור מעמדו של העובד. נהפוך הוא, שלא כמו הפלמ"ח שקיבל את הדין במסירת המושכות לצה"ל, נראה היה שההסתדרות חותרת תחתיה בתגובתה "על המצב הריבוני החדש, בעודפות אדריכלית". כל הארץ התמלאה במבני מנגנון ובבנייני ציבור הסתדרותיים, שיצרו יחדיו "תודעה מקיפה לא פחות מזו של מוסדות המדינה הרשמיים" (צ., אפרת, הפרויקט הישראלי, מוזיאון ת"א לאמנות, 2004, כרך 1, ע"מ 398 – 397).
על כך ניתן ללמוד גם מרשימת הפרויקטים של לייטרסדורף ובלזיצמן, שמפרנסיהם העיקרים היו מוסדות ההסתדרות השונים. הפרוגרמה הריכוזית של מוסדותיה, נעה בשתי רזולוציות עירוניות: האחת, ביצירת רחובות ראשיים שנבנו מבנייניה, והשנייה, בצמצום חללים של מגוון שירותים רחב, תחת קורת גג אחת. חלק לא מבוטל של מוסדות שנזכרו לעיל, ניתן לראות עד היום בכל מתחמי ההסתדרות העירוניים, ובכל הפרוגרמות של בתי ההסתדרות, המקיימות צמדים כגון: אולם "הפועל" וחדר "הנוער העובד" לצד "מבטחים" ולשכת המס.

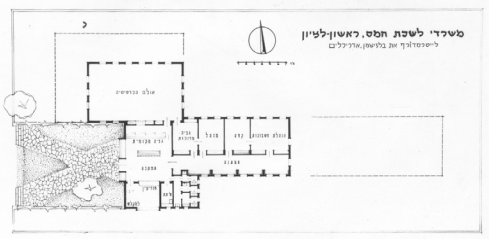

לשכת המס, ראשון – לציון

בית ספר עמל, פתח - תקווה 1968. באדיבות מכון לבון.

בית ספר עמל, דימונה 1962. באדיבות מכון לבון.

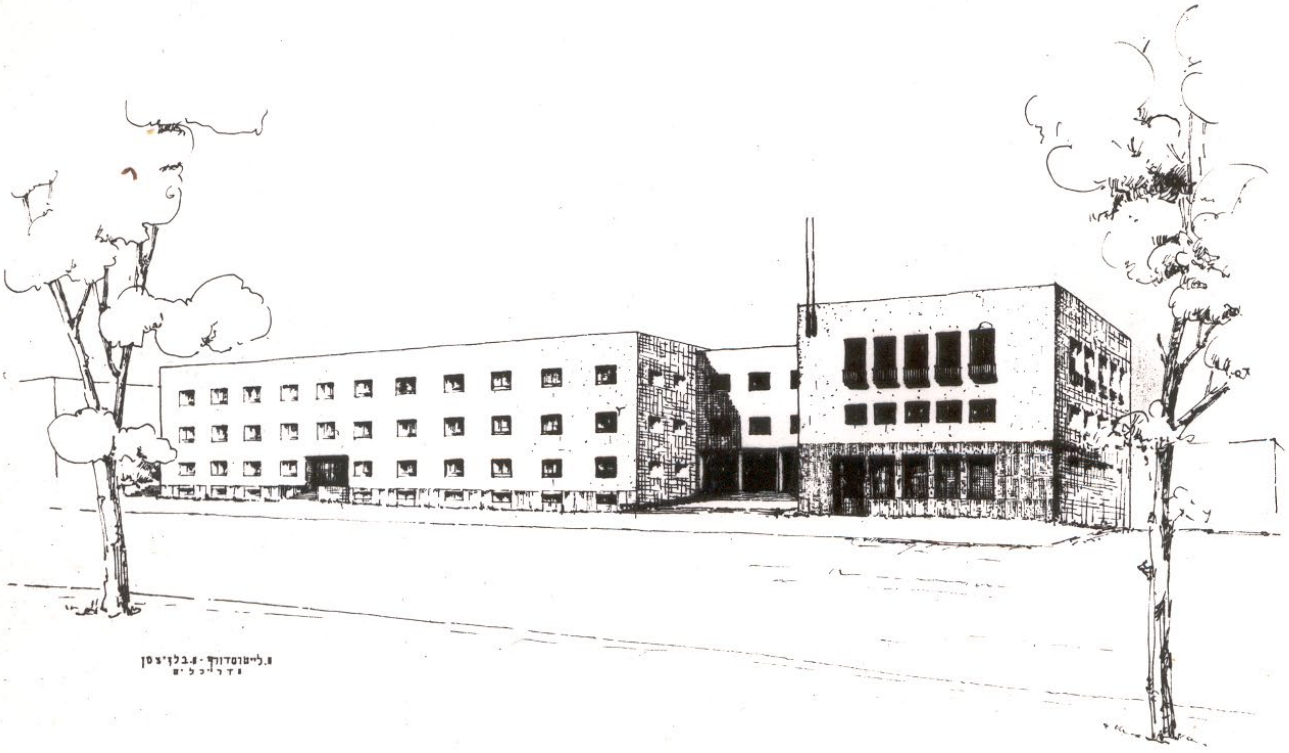

בית ההסתדרות, פתח - תקוה 1946

כבר ב- 1955 מתקרבת ההסתדרות בפתח-תקוה להשלמת הרבבה הרביעית של אוכלוסייתה, נתון המשקף את עוצמת השפעתה על תושבי העיר. רוב תושבי העיר נמנים עם ההסתדרות, ושמונה מתוך עשרה פועלים בעיר מאורגנים בה. בדומה להסתדרות העובדים הכללית בהיקפה הארצי, כך גם מועצת פועלי פתח-תקוה אינה מצמצמת את פעולתה רק בעניינים המקצועיים, ונותנת דעתה גם להרחבת השירותים הסוציאליים, החברתיים והתרבותיים של החברים בה. עוד קודם לכן, בשנות הארבעים, סניפים הסתדרותיים מוקמים במקומות רבים בארץ, הכוללים: בתי הסתדרות, מועדונים, בתי נוער עובד, מרפאות קופת חולים ועוד.

י. אוליצקי, כובשים ובונים, הוצאת מועצת פועלי פ"ת, דפוס קואופ, 1955, ת"א, ע"מ 343-333.

בית הקולנוע מאחורי בית ההסתדרות

בחודש אוקטובר 1946 הכריזה המועצה על תחרות פומבית לתכנון בית ההסתדרות בפתח-תקוה.
לתחרות הוגשו 47 תוכניות, בפרס ראשון זכו האדריכלים לייטרסדורף ובלזיצמן.
צורת השיפוט של התחרות נקבעה מראש לפי העקרונות הבאים:

•ארגון כללי של המוסדות אחד ביחס לשני וכל אחד ביחס לבניין כולו.
•ארגון פנימי של המוסדות
•ערך ארכיטקטוני של הבניין
•כלכליות התוכנית
•בניין ערים

טקס פתיחת בית ההסתדרות, באדיבות מכון לבון.

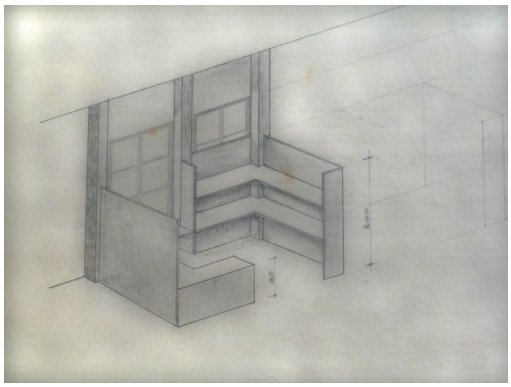

ריהוט הספרייה

מתוך תאור התחרות כפי שהוצגה ב"עיתון אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים" **(עורך: אינג' מ. גילברט, כרך ח', סיון, תש"ז)** ניתן ללמוד כי, נוסף על עקרונות אלה, השופטים ייחסו חשיבות לאוורור טוב של מקומות העבודה ולאוריינטציה שלהם לכוון צפון.

בראיון שקיימנו עם הארכיטקט איליה בלזיצמן **(שהתקיים ב12.9.05)**. ניסינו להתעכב על מספר תחומים בפרויקט, ולהבין את הגורמים אשר השפיעו על קבלת ההחלטות שלו ושל אדריכל לייטרסדורף: במהלך התכנון הועלתה הסוגיה של גילוי חזית הקולנוע הנמצא מאחורי מגרש בית ההסתדרות **(ראה תמונה בע"מ הקודם ובתוכניות קומת הק' בע"מ הבא)**. נבדקה אפשרות ליצירת רחבה משותפת כלפי הרחוב, אך משיקולים פונקציונליים הוחלט להפריד ביניהם –

" כנראה זה לא היה נראה נכון, עבודת הקולנוע זה שעות אחרות של עבודה, קודם כל, זה גם הביא הרבה קהל לנקודה מסוימת, כשהיא ריקה 99% משעות היום. רחבת הקולנוע היתה שייכת להסתדרות. זה לא היה בניין פרטי. הייתה בעיה בארץ בזמנו שההסתדרות רצתה לעשות אסיפות לבחירות אז לא היה בניין מתאים. בשום מקום בזמנו לא בנו את האולמות, אנחנו בפ"ת התחלנו את הפרוגרמה שבכל בית הסתדרות יהיה אולם כדי לאסוף את הקהל ואם כבר אולם, אז למה לא קולנוע שיביא קצת כסף ובצורה זו פתרו כמה בעיות".

בפרויקט זה לייטרסדורף ובלזיצמן לא תכננו את בית הקולנוע, שקדם לבית ההסתדרות **(ראה תיקיית בית ההסתדרות בפ"ת, בדיסק המצורף, פרטי התחרות והזוכים בה)**, אלא את אולם האסיפות בקומה ג'. כיום האולם משמש את 'מופת'.

החלוקה הפרוגרמתית של קומת הקרקע, לארבעה מוסדות שונים בעלי כניסות נפרדות (**ראה תוכנית קומת ק'**), יצרה הפרדה ברורה בין הפונקציות השונות. בקומות העליונות עדיין מתקיימת אותה ההפרדה, אך הנגישות ביניהן נשמרת.
סוגיית מספר הקומות של בית ההסתדרות נבחנה בפרמטרים דומים ולאחר שהוחלט כי אין הצדקה ארכיטקטונית או פונקציונלית לבניין בן ארבע קומות הסתפקו בשלוש קומות בלבד.
כשהגענו לבית ההסתדרות בפתח-תקוה, שמחנו לגלות כי הוא השתמר היטב הן מבחינת החזות החיצונית והן בחלוקה הפנימית, וזאת בשל העובדה שהוא אחד מבתי ההסתדרות היחידים שהמשיכו לתפקד ככאלה בהתאם לייעודם המקורי, שלא כמו בתי ההסתדרות האחרים אותם ביקרנו, אך על כך נפרט בהמשך.

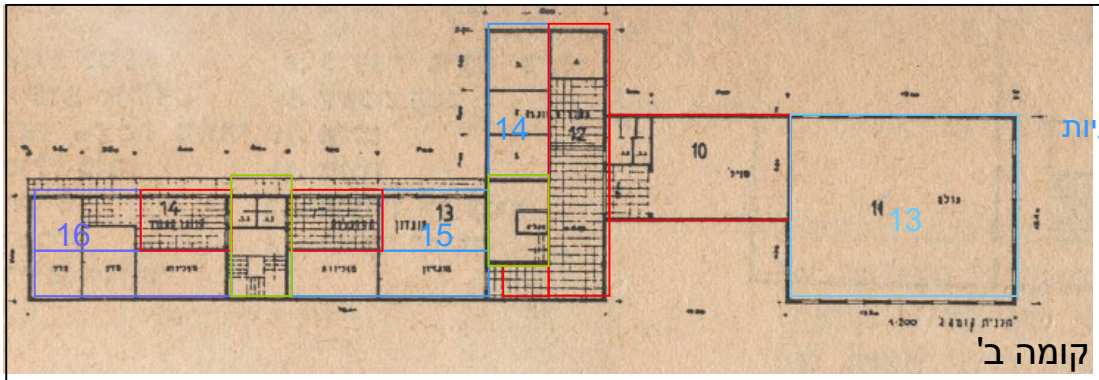

קומה ב'

13. אולם
14. מזכירי אגודות מקצועיות
15. מועדון הפועלות
16. הנוער העובד

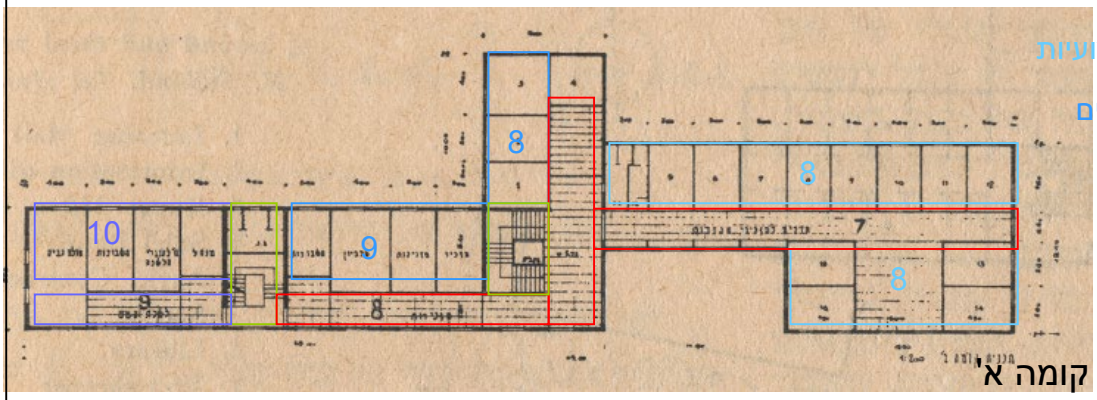

קומה א'

8. מזכירי האגודות המקצועיות
9. מזכירות מועצת הפועלים
10. לשכת המס
11. מעברים
12. מדרגות

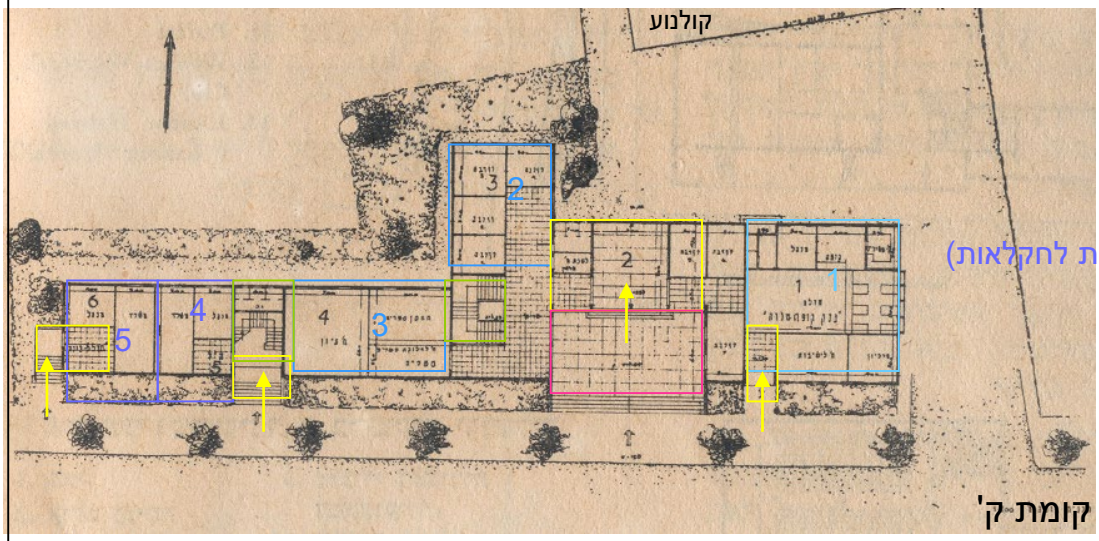

קומת ק'

1. בנק קופת מלוה
2. משרדי רזרבה
3. ספריה
4. חק"ל (חברה קבלנית לחקלאות)
5. סולל בונה
6. רחבת כניסה
כניסות

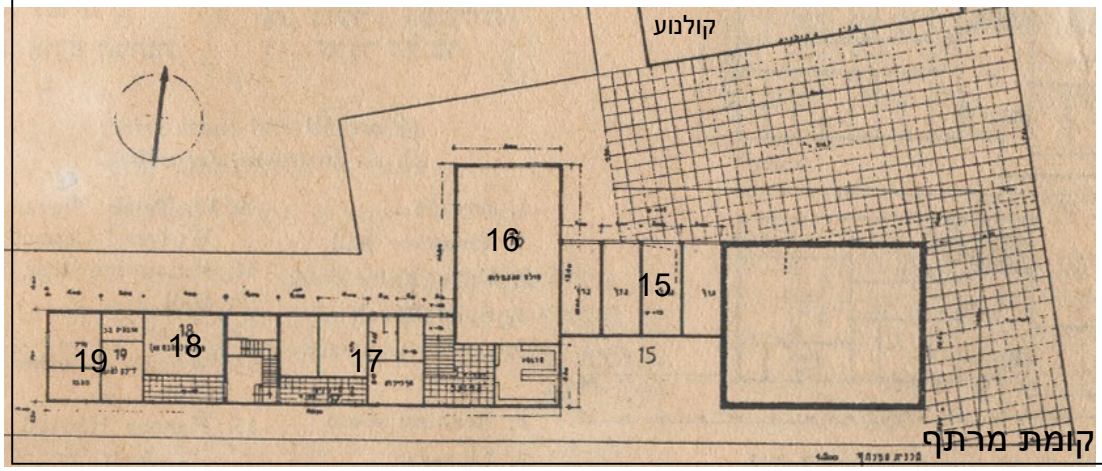

קומת מרתף

15. גרג'ים
16. 'הפועל'
17. מחסנים
18. מזנון
19. דירת השומר

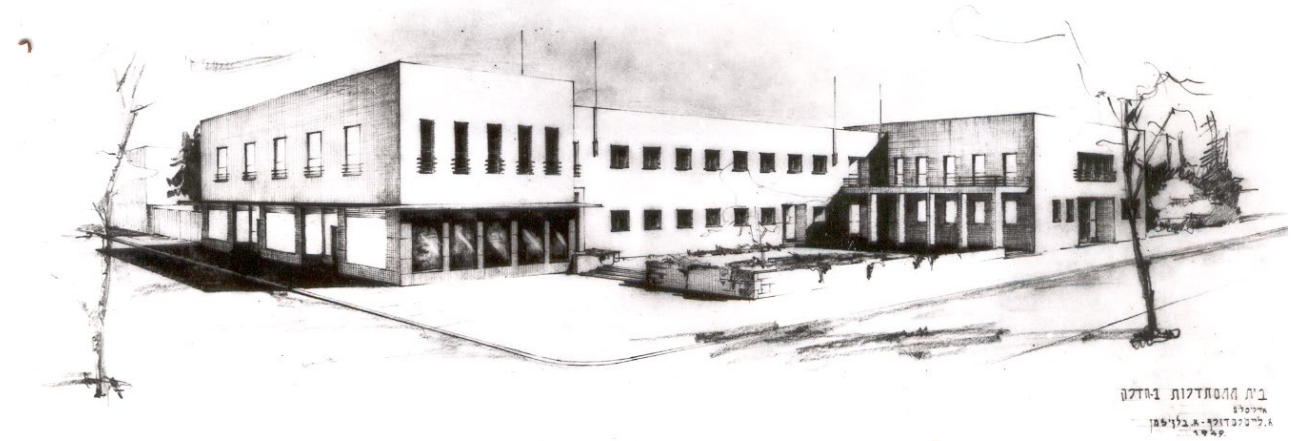

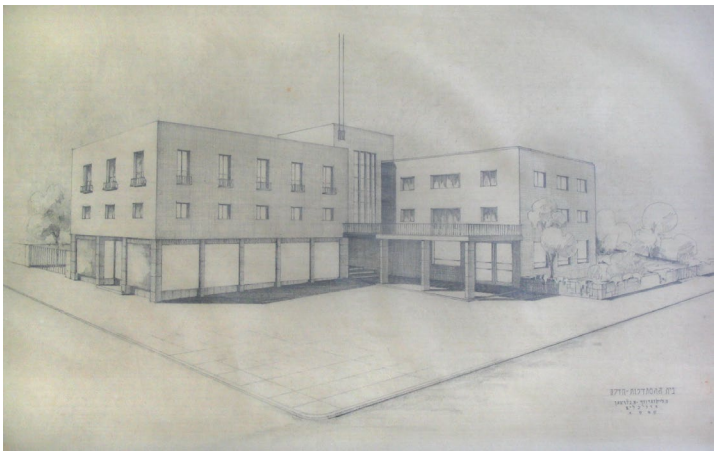

בית ההסתדרות, חדרה 1949

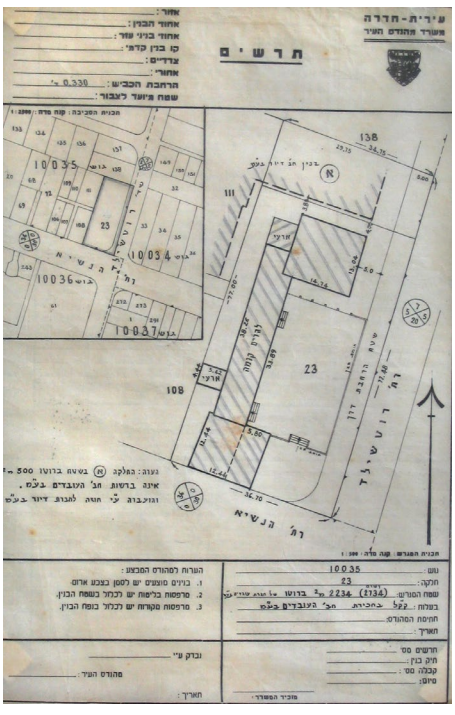

פרוגרמה:

1. אולם קונסרבטוריה
2. אולם אספות: 200 מושבים
3. משרדים
4. לשכת המס: משרדים ומשרד מנהל
5. ארכיון
6. מחלקת פועלות
7. חדר מזכיר
8. גזברות
9. אולם קטן
10. מועצת הפועלים
11. הול
12. מעברים
13. מדרגות

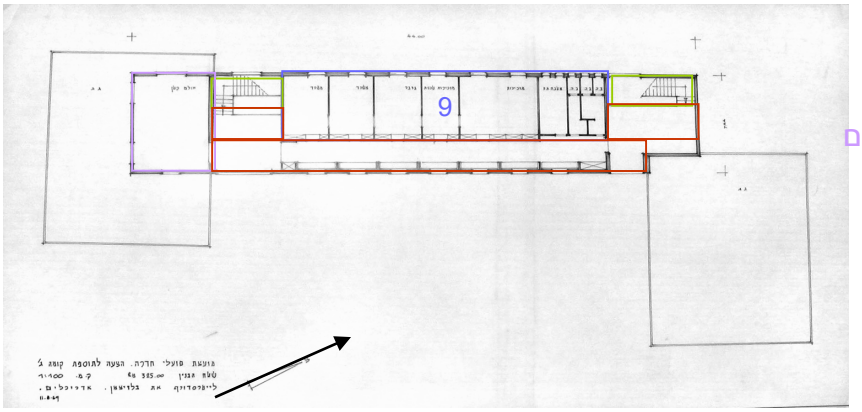

הצעה לתוספת קומה ג'

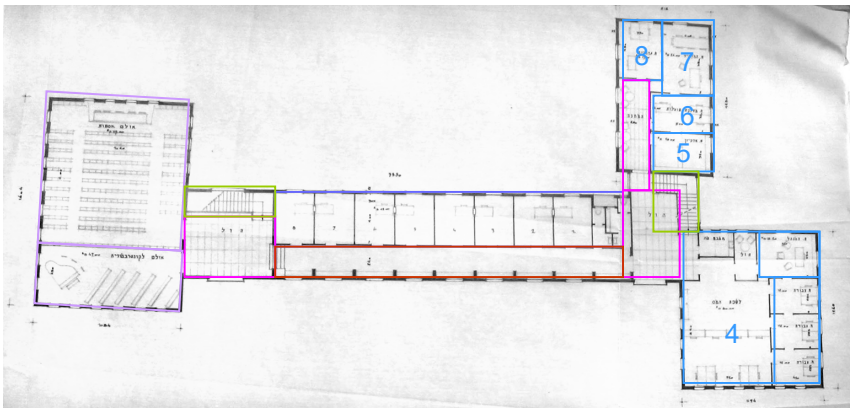

קומה ב'

כמו בבתי הסתדרות אחרים, ניתן לראות שישנם גופים שונים המאורגנים תחת קורת גג אחת (ראה פרוגרמה). כאן מתווסף לאולם האספות, אולם תרבות (קונסרבטוריה), המחובר בקשר מונוליתי לשאר אברי הבניין. כשנשאל האדריכל בלזיצמן ביחס לחלוקת החללים של העובדים, הוא טען כי הם חולקו בהתאם למעמד של העובד –

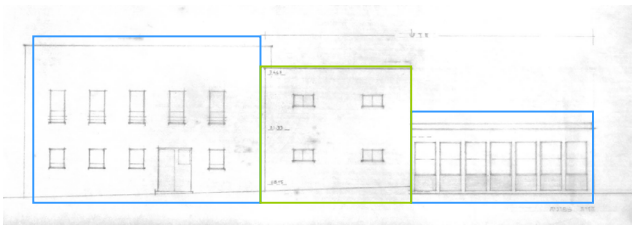

חזית צפונית

החלוקה בין הראשונים בתוך הבניין לעומת יתר העובדים. איזה רמה לתת לאלה ואיזה לאלה. יש חלוקת שטחים וזה משפיע על אזורים לפי התפקידים שהיו צריכים למלא.

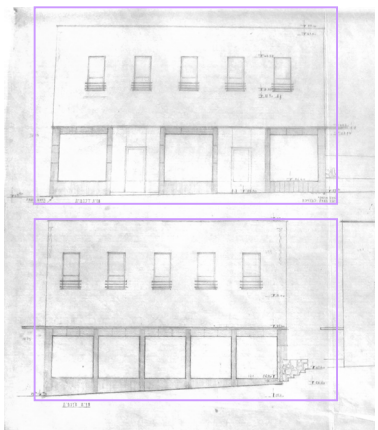

חזית דרומית

חזית מזרחית

בתוכנית זו בולטים בגודלם חדרי המנהלים הפינתיים.
הועלתה הצעה להוספת קומה ג' שמיועדת למועצת פועלי חדרה ומכילה משרדים, גזברות ואולם אסיפות קטן.

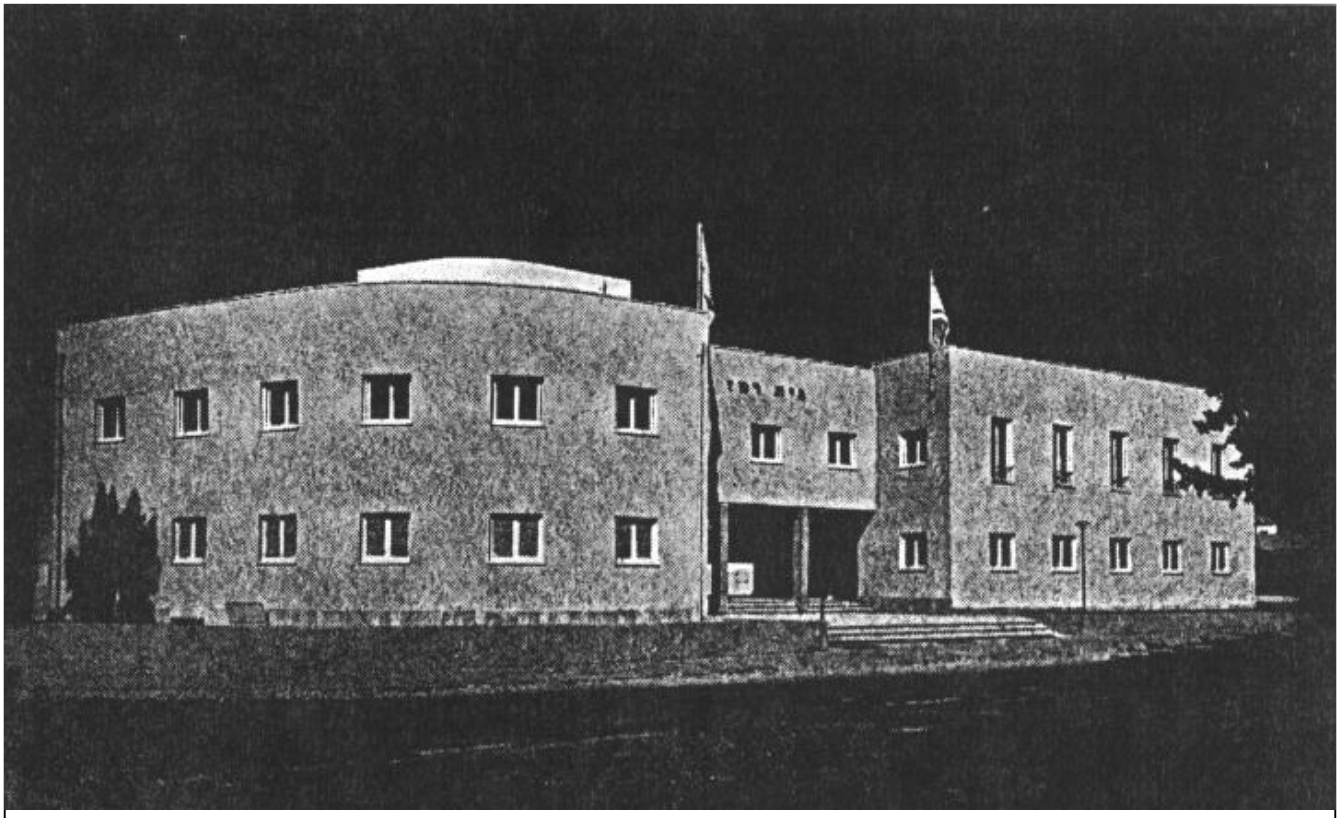

גלויה לחנוכת בית ההסתדרות בנתניה ע"ש דוד רמז. יום ראשון י"ד אב 26 יולי 1953. באדיבות מכון לבון.

בית ההסתדרות, נתניה 1951

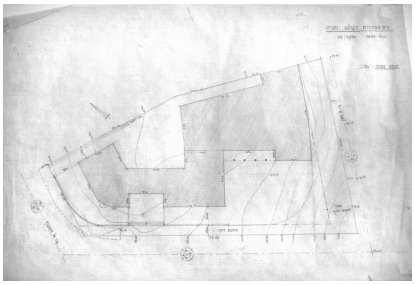

בהמשך המגמה אותה התחילו לייטרסדורף ובלזיצמן להנהיג בבתי ההסתדרות, אולם התרבות הופך לבית קולנוע בעל 1000 מקומות ישיבה, ובמקביל, לא מוותרים על אולם אספות בעל 500 מושבים, כששני האולמות נמצאים באותו הבניין. זהו הטיפוס ה'מפותח' ביותר של בתי הסתדרות מבחינה תרבותית ופרוגרמתית.
הכניסות המרובות מאפשרות את חלוקת המבנה לפונקציות שונות. הפונקציונליות ניכרת בפרויקטים רבים אותם תכננו לייטרסדורף ובלזיצמן, כנראה שזו אחת הסיבות לזכיות הרבות בתחרויות:

את צריכה להבין מה הם רוצים מבחינת הפונקציה ולנסות להביא לראיה נכונה של הפרוגרמה.

בית ההסתדרות בנתניה איננו עוד, במקומו בנו בניין מגורים גבוה.

הבניין שעומד היום במקום בית ההסתדרות

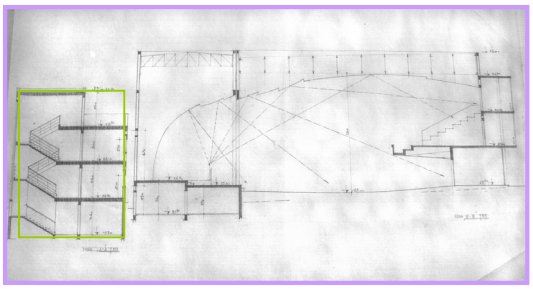

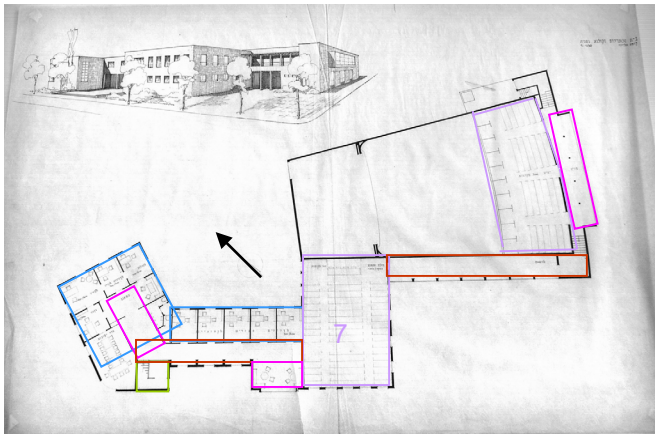

קומה ב'

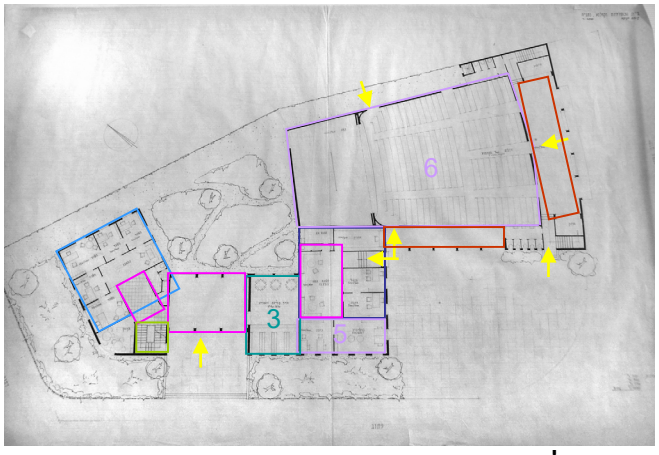

קומת ק'

1. משרדים
2. מזכירות איגודים מקצועיים
3. ספרייה
4. לשכת המס: גזבר, מנהל וארכיון
5. קופה וכרטיסייה
6. אולם קולנוע
7. אולם אספות
8. רחבת כניסה וחדר המתנה
9. מדרגות
10. מעברים

כניסות

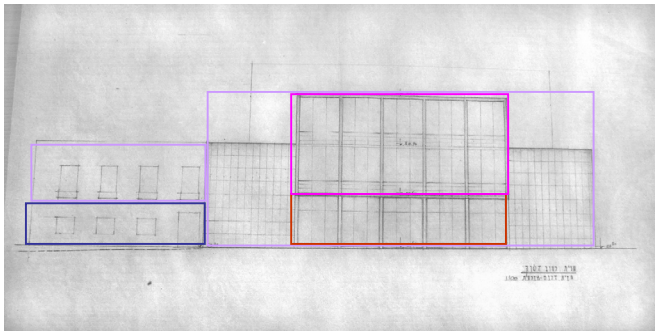

חזית דרום מזרחית

חזית דרום מערבית

חזית צפון מזרחית

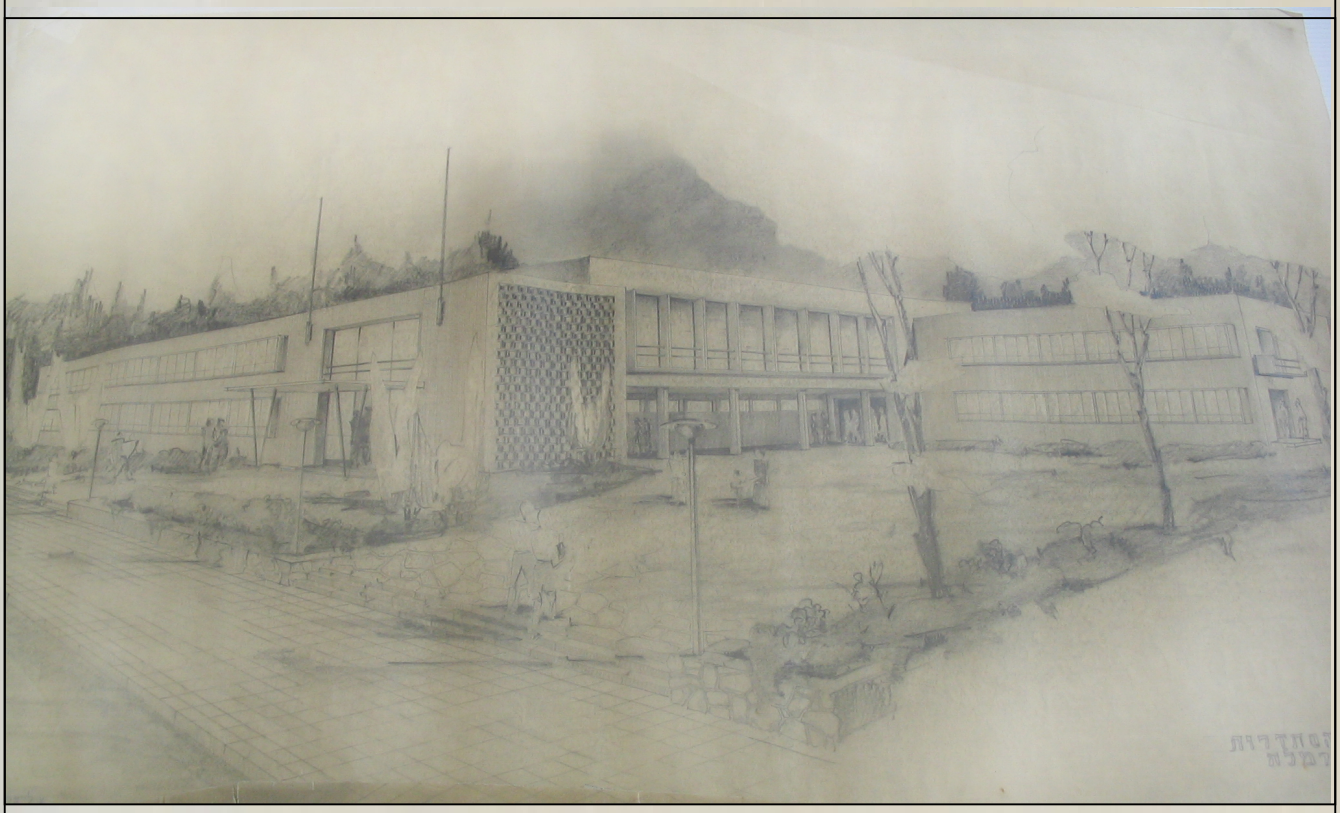

בית ההסתדרות, רמלה 1955

ההסתדרות היתה גוף אוטונומי ששאף למלא את כל צרכיו של העובד. מרבית ביתי הסתדרות אותם חקרנו, היוו מוקד פיזי ורעיוני בקומפלקס האורבני של ההסתדרות.

בית ההסתדרות ברמלה נמצא במתחם השייך כולו עד היום להסתדרות, למרות שחלק מהמוסדות כיום, אינם שייכם לה. משני עברי הרחוב דני מס ניצבים קופת חולים, לשכת המס, ביטוח לאומי והדואר.

ראובן שנקר, שני מימין, בהנחת אבן הפינה לבית ההסתדרות

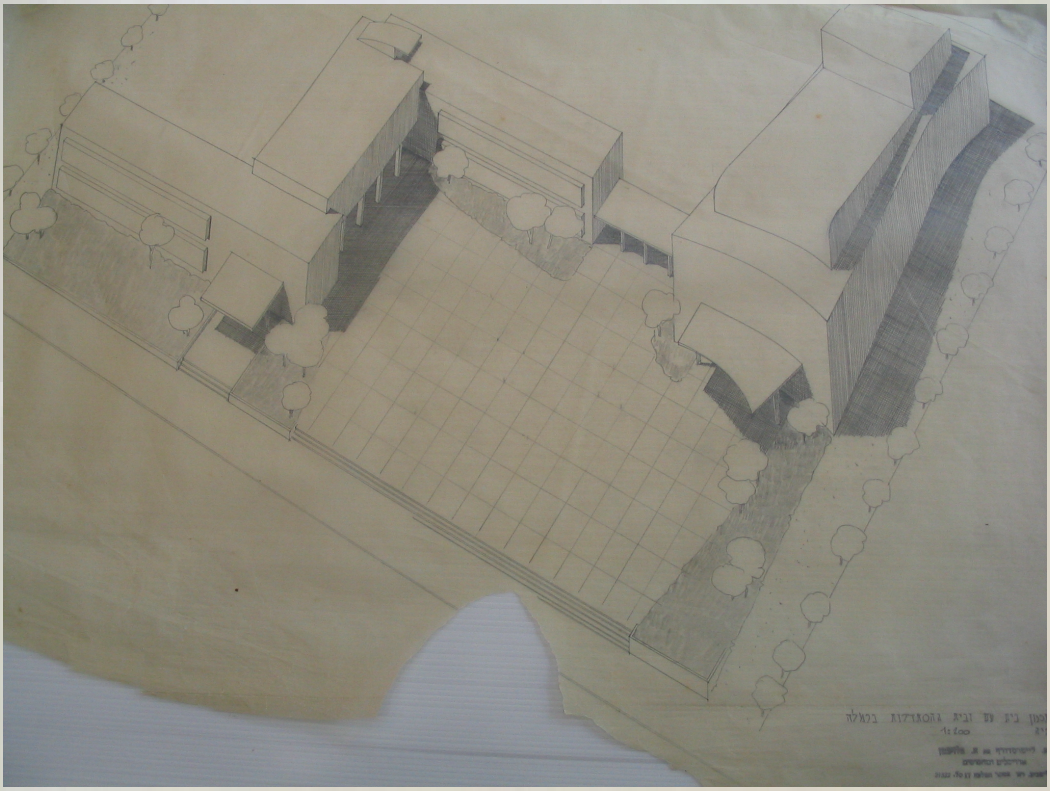

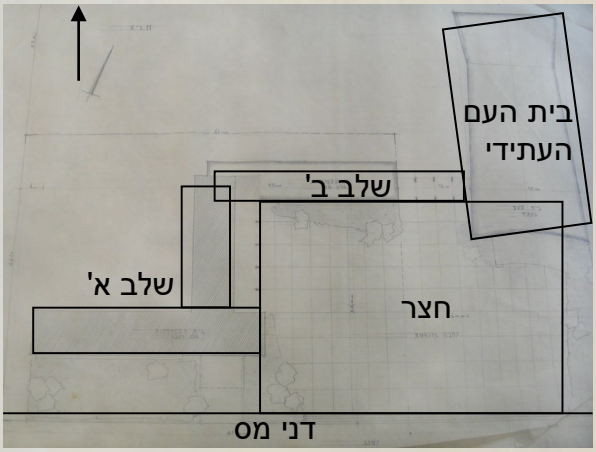

לייטרסדורף ובלזיצמן תכננו גם מתחם של בית תרבות, בית נוער ומועצת פועלי רמלה, אך הדבר לא יצא לפועל. תכנון בית העם הוסב לימים לבית כנסת. בעקבות ירידת מעמדה של ההסתדרות והפרטת המשק, המוסד הצטמצם ודרש פחות חלל. לפני מספר שנים בית ההסתדרות ברמלה העתיק את מקום מושבו לרחוב הרב קוק, בגלל שמימדי המקום לא הצדיקו עוד את הישארותו שם. כיום המבנה משמש את 'בית עדן' הוסטל לילדים עם פיגור שכלי. הצרכים החדשים דרשו את עדכון התוכניות. היחס לרחוב שונה כשהמתחם גודר והופרד ממנו והחצר המשותפת לבית העם ולבית ההסתדרות חולקה ביניהם. החלוקה הפנימית של הבניין שונתה, כמו גם גודל הפתחים ומספרם. שלב ב' לא נבנה, כמוהו גם הקומה השנייה של האגף המזרחי.

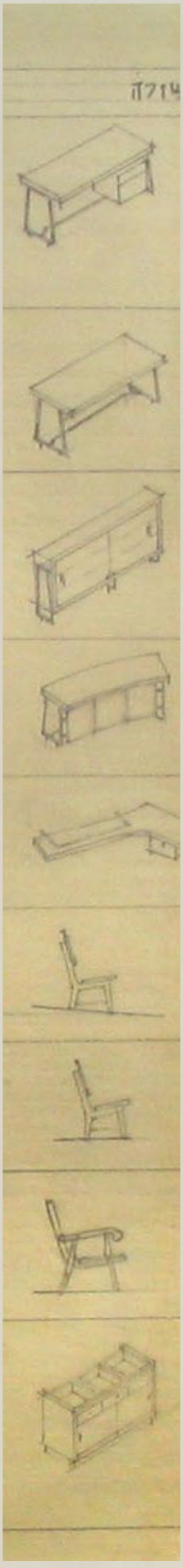

פרוגרמה:

9. משרדי מועצת הפועלים וחדר המזכיר

לא נבנה:
10. אולם אספות
11. סולל בונה
12. מבטחים
13. דבר

1. משרדי מזכירי האגודות המקצועיות
2. ספרייה
3. חדר המתנה

לא נבנה:
4. קרן ביטוח לפועלים חקלאיים
5. אגודת פועלי בניין
6. קרן ביטוח לפועלי בניין

7. מעברים
8. מדרגות
כניסות

קומה א'

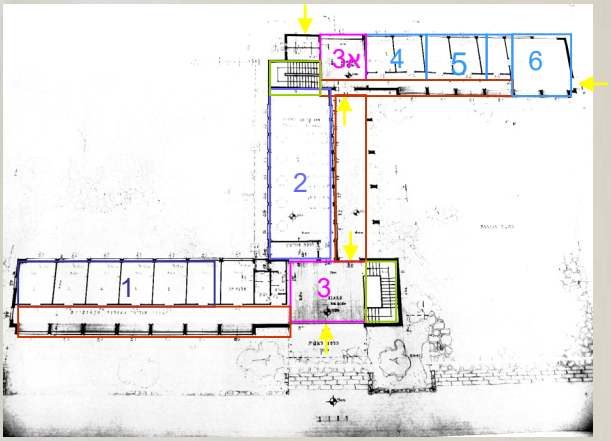

קומת ק'

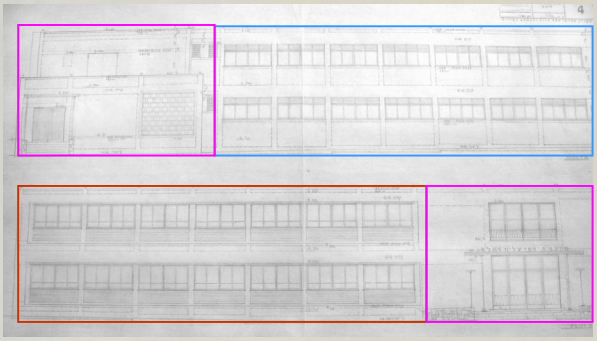
חזית דרומית

חזית מזרחית

לסיכום:

חלוקת החלל של בתי ההסתדרות ומיקומם ברחוב העירוני לצד מוסדות העבודה השונים, משקפים את רוח ההסתדרות ואת השפעתה על בניין הארץ. הם יופיעו תמיד ברחובות הראשיים של הערים ולעיתים הם הצידוק ליצירתם מלכתחילה (דוגמא: רחוב דני מס ברמלה). התכנון הפנימי כמו תכנון הרחוב, מכילים מוסדות שונים שאינם קשורים זה לזה בתוכנם, אך כולם כפופים לאותו ארגון אב גדול שמניע את כולם.
בנייני ההסתדרות של האדריכלים לייטרסדורף ובלזיצמן, תוכננו צמודים למדרכה כאילו היו כאחד מבתי העיר. לעיתים, רחבת הכניסה הוגבהה לשם יצירת הפרדה בינה לבין הרחוב ולשם מעבר הדרגתי מהחוץ אל הפנים, אך לא יצרה תחושה של בניין פשיסטי או מורם מעם (בית ההסתדרות בפ"ת). פעמים, הרחבות שלפני הבניינים שמשו מספר מוסדות שונים (תכנון בית ההסתדרות ברמלה), והכניסה אליהן היתה מהצד (בתי ההסתדרות בחדרה ובהרצליה). הרחבות שמשו את הכניסה אל הבניין, כשבצורתן האנכית לרחוב משכו את הולך הרגל פנימה (בית ההסתדרות בראשון).
הכניסות המרובות לבניינים ענו לדרישת המוסדות השונים ויצרו את אותה התחושה, של מספר חלקים המרכיבים את השלם. אך ערכי השוויון בין העובדים, עליהם התבססה תנועת העבודה, החלו להתמוסס בפרוגרמה, כשהקצו עבור המנהלים חדרים פינתיים וגדולים יותר. האומנם היה בכך צורך ממשי?

הפרוגרמה היא שהנחתה את עבודתם של לייטרסדורף ובלזיצמן. זוהי תשובתו של איליה בלזיצמן כשנשאל מה היה קו המחשבה שהוביל אותם:

הדבר הראשון הוא להגיע לפתרון הגיוני של הפרויקט. זאת אומרת, לבדוק אם כל הדרישות של בעל הבית מתבטאות בתוכניות או לא. צריך היה לעבוד עם בעל הבית, ולפעמים לריב עם בעל הבית, כדי לשכנע אותו. אבל הדברים האלה הם היום אותו הדבר כמו לפני חמישים שנה. בפרינציפ זה אותו הדבר.

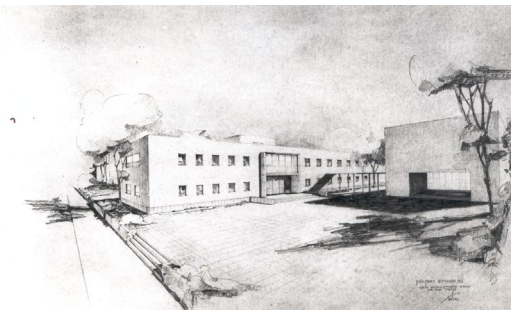

בית ההסתדרות, הרצליה

בית ההסתדרות, ראשל"צ

ביבליוגרפיה

ארכיונים:

משרד א. בלזיצמן ושות' אדריכלים בע"מ, רחוב רמז 27, ת"א.

מכון לבון ע"ש פינחס לבון, מכון לחקר תנועת העבודה, רחוב קהילת קייב 15, ת"א.

ספרים:

אוליצקי, יוסף, כובשים ובונים, הוצאת מועצת פועלי פ"ת, דפוס קואופ, 1955, ת"א, פרק 9, ע"מ 333-343.

אפרת, צבי, הפרויקט הישראלי – בנייה ואדריכלות 1948>1973), מוזיאון ת"א לאמנות, 2004, כרך 1 (2).

פרנקל, אליעזר, כרונולוגיה תולדות האמנות – אדריכלות, עיצוב, פיסול וציור, הוצאת הסדנא לעיצוב ואדריכלות, (1988), אוקטובר 1993, ת"א.

עיתונים:

גילברט, מ., אינג', "עיתון אגודת האינג'ינרים והארכיטקטים", כרך ח' סיוון, תש"ז.
כרך ז' (ג'-ד'), ינואר 1946.
כרך ז' (ו'), 1946.

דפי העיתון סרוקים בקובץ של התחרויות

אינטרנט:

http://www.histadrut.org.il

שיחות עם עובדי ההסתדרות בערים השונות ועם ותיקי העיר.